

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องรัฐในอิสลาม

ตามแนวคิดอิสลามนั้นรัฐเป็นสิ่งจำเป็นตามธรรมชาติของมนุษย์ที่จะเป็นกลไกสำคัญอันจะทำให้พวกเขาไปสู่จุดมุ่งหมายแห่งอิสลามได้ คือการนำอิสลามมาใช้เพื่อสร้างความสันติและความเป็นธรรมในทุกแง่มุมของชีวิตของทั้งปัจเจกบุคคลและส่วนรวม ทั้งนี้รัฐยังมีอำนาจในการส่งเสริมการทำความดีและยับยั้งการกระทำชั่วซึ่งเป็นความชอบธรรมของรัฐในการให้คุณให้โทษดังกล่าวได้ แต่ก็เป็นที่น่าแปลกใจที่ในอัลกุรอานมิได้พบคำว่ารัฐเลย¹ ในยุคแรกแนวคิดเรื่องรัฐและสังคมเป็นสิ่งเดียวกัน อัลกุรอานได้เพียงกล่าวถึงอำนาจที่ได้จัดตั้งอย่างเป็นระบบที่เป็นของพระเจ้า ในขณะที่คำว่า *เดาละฮฺ* (ปัจจุบันเทียบเท่ากับคำว่ารัฐ) พึงได้รับความนิยมในสมัยอาบาซิดเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามอาบู อาลา เมาดูดี² ได้แยกแยะองค์ประกอบหลักของระบบการเมืองการปกครองอิสลามไว้สามประการด้วยกัน ดังนี้ คือ

1. แนวคิดเรื่องความเป็นเอกภาพของอัลลอฮฺหรือ*เตาฮีด* ในที่นี้หมายถึง มุสลิมต้องเชื่อว่าอัลลอฮฺเพียงพระองค์เดียวที่ เป็นผู้สร้าง ผู้อภิบาลและผู้มีอำนาจสูงสุดสากล มีสิทธิในการบังคับบัญชาและสั่งห้าม วางกฎระเบียบต่างๆ ไม่มีผู้ใดเป็นภาคีต่อพระองค์ ซึ่งสิ่งนี้เป็นการปฏิเสธอธิปไตยของมนุษย์ในทางการเมืองและในเรื่องของกฎหมายทั้งในระดับบุคคลหรือส่วนรวม เพราะไม่มีใครมีอำนาจในการออกกฎหมายนอกจากอัลลอฮฺเท่านั้น

2. แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นศาสนาดของมุฮัมมัดหรือ*ริสาละฮฺ* มุฮัมมัดคือตัวแบบสำหรับการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์แบบของมุสลิม คำสอน การปฏิบัติและการยอมรับของท่านเรียกว่า*อัซซุนนะฮฺ*ซึ่งเป็นข้ออธิบายอัลกุรอานที่เหล่ามุสลิมต้องศึกษาและปฏิบัติตามทั้งอัลกุรอานและ*อัซซุนนะฮฺ*ของท่านศาสดา ทั้งสองรวมกันก็คือ*ชะรีอะฮฺ*นั่นเอง

3. แนวคิดที่ว่าด้วยการเป็นตัวแทนบนหน้าแผ่นดินของอัลลอฮฺ(ซบ) หรือเรียกว่า*คาลิฟะฮฺ* ในที่นี้หมายถึงการใช้อำนาจในทางการเมืองการปกครองเพื่อบรรลุเจตจำนงต์ของอัลลอฮฺซึ่งมุสลิมต้องปฏิบัติตนในฐานะตัวแทนเท่านั้น มิใช่ในฐานะเจ้าของมุสลิมจึงไม่มีสิทธิปฏิบัติตามอำเภอใจ

รัฐอิสลามครั้งแรกที่มีมาคือนครรัฐมาดีนะฮฺที่ปกครองโดยท่านศาสดาเอง โดยรูปแบบของรัฐนั้นเป็นแบบสาธารณรัฐ และรัฐอิสลามก็มีได้เป็นรัฐแบบเซคคิวลาร์ที่แยกเรื่องราวการเมืองออกจากเรื่องราวศาสนา ท่านเป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางธรรมปกครองโดยยึด*วิวรณ์หรือวะฮฺยู*ของอัลลอฮฺ

¹ Lukma Thaib, *The Nation of State in Islam* (Kuala Lumpur, Malaysia: Quill Publisher, 1990), p.47.

² คุรายนะฮฺใน อิสลามอา อาลี และคณะ. *อิสลามกับความท้าทายในโลกสมัยใหม่: มุมมองจากนักวิชาการชาวยุโรป* (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), หน้า 221-222.

นครมะดีนะฮ์แบบอย่างรัฐอิสลาม

จากการเผยแพร่ศาสนาในเมืองมักกะฮ์เป็นเวลา 13 ปีของท่านศาสดาเพื่อให้ประชาชาติและศาสนาอิสลามปลอดภัยจากความเลวร้าย ท่านได้รับบัญชาจากอัลลอฮ์ให้ทำการอพยพจากนครมักกะฮ์สู่นครมะดีนะฮ์ ท่านได้เดินทางถึงเมืองมะดีนะฮ์ในปี ค.ศ. 622 ท่านให้ความสำคัญในการสถาปนานครแห่งอิสลามดังนี้ คือ

1. ให้ดำเนินการตามบทบัญญัติอิสลามในทุกๆ ด้านของการดำเนินชีวิต
2. การสถาปนาอำนาจการปกครองขึ้นมาเพื่อรักษาความสงบสุข และความมั่นคงของรัฐ
3. สร้างกองทัพที่สามารถสร้างความมั่นคงและสามารถรักษาความมั่นคงของรัฐจากการรุกรานภายนอก
4. มีแหล่งรายได้ของรัฐที่พอเพียง
5. ประชาชนผู้มีความจงรักภักดี
6. ให้มีเขตการปกครองที่มั่นคง

ในการอยู่ร่วมกันของประชาชนแห่งนครมะดีนะฮ์นั้น ท่านศาสดาพยายามให้ทุกคนเลิกยึดถือเผ่าของตนเองเป็นใหญ่ ท่านศาสดาพยายามรวมประชาชนในนครมะดีนะฮ์เข้าเป็นกลุ่มเป็นก้อนอันเดียวกัน โดยเรียกพวกยัษริบที่ให้ความช่วยเหลือว่าอันศอร ซึ่งหมายถึงผู้ที่ช่วยเหลือพวกมุสลิมที่อพยพมาจากนครมักกะฮ์ และผู้อพยพจากมักกะฮ์เรียกกันว่าพวกมุฮาญิรูน เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอันศอรกับพวกมุฮาญิรูนให้ใกล้ชิดสนิทสนมกันยิ่งขึ้น ท่านศาสดาจึงได้ทราบความรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องกันของคนเหล่านั้น โดยยึดถือหลักการที่แท้จริงของอิสลามที่ท่านได้รับมาจากพระเจ้า ท่านศาสดารู้ว่าอาณาจักรอิสลามจะยิ่งใหญ่และมีรากฐานมั่นคงแข็งแรงไม่ได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากบุคคลทุกฝ่าย

ธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์ต้นแบบสัญญาประชาคม

ในการอยู่ร่วมกันของประชากรที่หลากหลายละมีใช้แต่เพียงผู้ศรัทธาเท่านั้น การมีความสันติต่อศาสนาอื่นนั้นจำเป็นที่ประชาชนทุกคนจะต้องเปิดใจให้กว้าง และในนครมะดีนะฮ์นั้นมีหลายชนเผ่าดั้งเดิม โดยเฉพาะชาวยิว คนหลายเผ่าพันธ์ที่รวมตัวและอาศัยอยู่ด้วยกัน ย่อมจะเกิดปัญหาเรื่องประเพณีความเชื่อ และศาสนาที่ต่างกันเสมอ และเพื่อเป็นการขจัดรากเหง้าของปัญหาทั้งหมด ท่านศาสดาจึงได้ยกร่างระเบียบสังคมแห่งมะดีนะฮ์ขึ้นมาใหม่เรียกว่า “ธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์” ซึ่งธรรมนูญฉบับนี้มีไว้เพื่อควบคุมกฎเกณฑ์กติกากา ที่จะให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าลืมนึกการอาฆาตพยาบาทระหว่างเผ่าพันธุ์ให้หมดสิ้น และเพื่อให้สิทธิต่างๆ แก่ประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะพวกยิวที่มักจะถูกหวาดระแวงพวกมุสลิมเสมอ ซึ่งพวกนี้แม้จะถูกเนรเทศออกไปบ้างแล้ว ก็ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ยังอาศัยอยู่ในนครมะดีนะฮ์ และรอบๆ นครมะดีนะฮ์

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งมะดีนะฮ์³

1. ชุมชนทั้งหลายที่ลงนามในพันธะสัญญานี้จักเป็นชาติเดียวกัน
2. ถ้ากลุ่มใดที่ลงนามในพันธะสัญญานี้ถูกข้าศึกศัตรูรุกราน ชนกลุ่มอื่นจะรวมกำลังกันช่วยทำการปกป้อง
3. จักไม่มีกลุ่มชนในชาติเดียวกันนี้ไปทำสนธิสัญญาอย่างลับๆ กับพวกกูร็อยซุ หรือที่พึงพาอาศัยแก่คนเหล่านั้นหรือช่วยคนเหล่านั้นให้ต่อต้านชาวมะดีนะฮ์
4. ชาวมุสลิม ชาวยิวและชุมชนอื่นๆ ของสาธารณรัฐนี้ ย่อมมีอิสระที่จะนับถือศาสนาของตนได้ และปฏิบัติกิจตามศาสนาของตนโดยไม่มีใครขัดขวาง
5. การกระทำผิดส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ ของผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมจะต้องถือว่าเป็นความผิดส่วนตัวไม่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่
6. ผู้ที่ถูกกดขี่จะต้องได้รับการปกป้อง
7. นับตั้งแต่นี้ไปการกระทำที่เลือดตกยางออก การฆ่าและความรุนแรงต่างๆ ถือว่าเป็นสิ่งหะรอม (น่ารังเกียจ) ในมะดีนะฮ์
8. ศาสดามุฮัมมัด เป็นศาสดาแห่งพระเจ้าจะเป็นประธานของสาธารณรัฐและเป็นศาลอุทธรณ์สูงสุดในดินแดนนี้

แหล่งที่มาของการปกครองในอิสลาม

แหล่งที่มาของการปกครองในอิสลามมีที่มาจากสามแหล่งด้วยกัน คือ

1. อัลกุรอาน

แม้อัลกุรอานจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับรัฐศาสตร์อิสลาม อัลกุรอานจะกล่าวถึงเพียงเรื่องหลักๆ หรือพื้นฐานกว้างๆ เท่านั้น ซึ่งครอบคลุมถึงอำนาจเด็ดขาดของอัลลอฮ์ กล่าวถึงการปกครองที่เป็นความรับผิดชอบที่มนุษย์ได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์ การดำเนินการปกครองโดยผ่านศาสนทูต หน้าที่ของผู้ปกครอง หน้าที่ของประชาชน เป็นต้น ดังปรากฏในอัลกุรอาน ความว่า

“แท้จริงอัลลอฮ์ทรงใช้พวกเจ้าให้มอบคืนบรรดาของฝากแก่เจ้าของของมัน และเมื่อพวกเจ้าตัดสินระหว่างผู้คน พวกเจ้าจะต้องตัดสินด้วยความยุติธรรม แท้จริงอัลลอฮ์ทรงแนะนำพวกเจ้าด้วยสิ่งซึ่งดีจริงๆ แท้จริงอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงไต่ถามและทรงเห็น”

“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเชื่อฟังอัลลอฮ์ และเชื่อฟังรอซูลเถิด และผู้ปกครองในหมู่พวกเจ้าด้วย แต่ถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์ และรอซูล หากพวกเจ้าศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลก นั้นแหละเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และเป็นการกลับไปที่สวยงาม” (อันนิซาอ์ 4:58-59)

โองการดังกล่าวได้กล่าวถึงสิ่งสามประการ (1) ผู้นำรัฐอิสลามที่แท้จริงนั้นคือ ผู้ที่รักษาอะมานะฮ์หรือความไว้วางใจที่ได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์และเราะซูลของพระองค์ และด้วยอะมานะฮ์นั้นเขาต้องมีความ

³ อิมรอน มะอูลิม, มุฮัมมัดศาสดาแห่งอิสลาม (กรุงเทพฯ: อิสลามมิก อะคาเดมี, 2536), หน้า 153-155.

รับผิดชอบในการดำเนินตามบทบัญญัติแห่งอิสลาม ตลอดจนให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความอุดมสมบูรณ์ผาสุก (2) ศาลเป็นผู้ที่รับผิดชอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม (3) ประชาชนจะต้องมีความรับผิดชอบในการเชื่อฟังผู้นำรัฐในทุกๆด้านเนื่องจากเขาเป็นผู้ถืออะมานะฮ์จากอัลลอฮ์

ที่มาของอำนาจสูงสุด แหล่งที่มาของอำนาจในการปกครองรัฐมาจากอัลลอฮ์เพียงผู้เดียว อำนาจการปกครองในด้านอื่นๆมาจากประชาชน โดยที่ประชาชนจะมอบอำนาจโดยวิธีการจรรภักดีต่อผู้ปกครอง พระเจ้าได้มอบอำนาจและความประสงค์ของพระองค์แก่ประชาชาติอิสลามทุกคนให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ของพระองค์บนหน้าแผ่นดินนี้เพื่อให้คำสั่งของพระองค์เป็นจริงขึ้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปกครอง จากข้อกำหนดดังกล่าว *อุมมะฮ์* อิสลามหรือประชาชาติอิสลามมีหน้าที่สถาปนากการปกครองอิสลามด้วยการคัดเลือกผู้นำโดยผ่านสภาชูรอ ซึ่งสิ่งนี้นับเป็นการมอบอำนาจของประชาชนอันเป็นที่มาของอำนาจการปกครองในอิสลาม

2. อัชชุนนะฮ์

อัชชุนนะฮ์ คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านรอซูล ไม่ว่าจะเป็คำพูด การกระทำ หรือการยอมรับของท่าน สิ่งนี้นับเป็นแหล่งที่มาของระบอบการปกครองอิสลามรองลงมาจากอัลกุรอาน อัลกุรอานได้วางแนวทางสำหรับการปกครองอิสลามอย่างกว้างๆ ขณะที่ชุนนะฮ์เป็นคำอธิบายขยายความหมายของอัลกุรอานให้เป็นจริงขึ้นมา ด้วยเหตุนี้สถานภาพของอัชชุนนะฮ์ในฐานะเป็นแหล่งที่มาของการปกครองอิสลามจึงไม่สามารถโต้แย้งได้เลย

3. อัจญ์มาอ์

อัจญ์มาอ์เป็นแหล่งที่มาของกฎหมายที่ไม่ด้อยกว่าสิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งสองข้างต้น หากอัลกุรอานได้กล่าวถึงการปกครองในภาพกว้าง และอัชชุนนะฮ์เป็นการปฏิบัติตามแนวทางอัลกุรอานแล้ว ดังนั้นอัจญ์มาอ์ (การวินิจฉัย) ของอูลามาอ์ (นักปราชญ์) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในวิชาการต่างๆของอิสลามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ไม่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและอัชชุนนะฮ์

ระบบการเมือง

ประเภทของการปกครอง

ฮารุน ตาอิบได้แยกประเภทของการปกครองไว้สามประเภทด้วยกัน⁴ คือ

1. การปกครองโดยคนๆ เดียว การปกครองโดยคนๆเดียวเป็นการปกครองที่มีคนเดียวที่กุมอำนาจสูงสุดของประเทศ เช่น ระบบกษัตริย์ ประธานาธิบดี ทั้งนี้ผู้ปกครองจะแต่งตั้งบุคคลหลายคนให้ดูแลกิจการต่างๆ แทนตน อย่างไรก็ตามพวกเขาเหล่านั้นไม่มีอำนาจในการตัดสินใจใดๆ ทั้งสิ้น พวกเขาเป็นเพียงผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายจากผู้ปกครองเท่านั้น นับตั้งแต่อดีตมีการปกครองรูปแบบนี้มากที่สุด แม้กระทั่งปัจจุบันระบบนี้ก็ยังคงมีอยู่

⁴ Harun bin Taib, *Kuasa Pemerintahan Islam, Kuala* (Terengganu: Penerbitan Institut Berakan, 1981), p.13.

2. การปกครองโดยบุคคลสองบุคคล การปกครองโดยคนสองคน เป็นการปกครองที่มีคนสองคนมีอำนาจสูงสุดเท่ากันในการปกครองบ้านเมือง การตัดสินใจทุกอย่างต้องผ่านบุคคลทั้งสองเพื่อพิจารณา เช่น การปกครองของกรุงโรมในช่วง ก่อน ค.ศ. ถึงปี ค.ศ. 395

3. การปกครองโดยคณะบุคคล การปกครองรูปแบบนี้จะมีคณะบุคคลคณะหนึ่งเข้ามาบริหารประเทศ เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองจะต้องผ่านการตัดสินใจของคณะบุคคลดังกล่าว เสียข้างมากจึงเป็นเสียงเอกฉันท์ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รูปแบบนี้มีเช่น ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์

รูปแบบการปกครองที่กล่าวถึงในอัลกุรอาน

อัลลอฮ์(ซบ)ทรงกล่าวไว้ในอัลกุรอานความว่า

“เจ้า (มุฮัมมัด) มิได้มองดูพวกหัวหน้าในหมู่วงศ์วานอิสราเอล หลังจากมุซาดอกหรือขณะที่พวกเขาได้กล่าวแก่นบีของพวกเขาคนหนึ่งว่า โปรดส่งกษัตริย์องค์หนึ่งมาให้แก่พวกเราเถิด พวกเราจะได้อำนาจในหนทางของอัลลอฮ์ เขากล่าวว่าอาจเป็นไปได้ใหม่ว่า พวกท่านนั้น ถ้าการสู้รบได้ถูกกำหนดแก่พวกท่านแล้วพวกท่านจะต่อสู้ พวกเขา กล่าวว่า และได้มีสิ่งใดเกิดขึ้นกับพวกเรากระนั้นหรือ ที่พวกเราจะไม่ต่อสู้ในหนทางของอัลลอฮ์ทั้งๆ ที่พวกเราและลูกๆของพวกเราถูกขับไล่ออกจากหมู่บ้านของพวกเรา ครั้นเมื่อการสู้รบได้ถูกกำหนดขึ้นแก่พวกเขาแล้ว พวกเขาก็ผินหลังให้ นอกจากส่วนน้อยในหมู่พวกเขาเท่านั้น และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงรู้ดีต่อบรรดาผู้อธรรมทั้งหลาย และนบีของพวกเขา ก็กล่าวแก่พวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮ์ได้ส่งญอลูตมาเป็นกษัตริย์แก่พวกท่านแล้ว พวกเขากล่าวว่า เขามีอำนาจเหนือพวกเราได้อย่างไร ทั้งๆที่พวกเราเป็นผู้สมควรแก่อำนาจนั้นยิ่งกว่าเขา และทั้งเขาไม่ได้รับทรัพย์สมบัติอันกว้างขวาง เขา(นบีของพวกเขา) กล่าวว่า อัลลอฮ์ได้ทรงคัดเลือกเขาให้มีอำนาจเหนือพวกท่านแล้ว และได้ทรงเพิ่มให้แก่เขาอีก ซึ่งความกว้างขวางในความรู้และความสูงใหญ่ในร่างกาย และอัลลอฮ์นั้นทรงประทานอำนาจของพระองค์ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และอัลลอฮ์เป็นผู้ทรงกว้างขวาง ผู้ทรงรอบรู้” (อัลบะเกาะเราะฮ์ 2:246-247)

อัลกุรอานได้กล่าวถึงรัฐ 3 รูปแบบด้วยกัน⁵ คือ

1. ระบบกษัตริย์ รัฐระบบกษัตริย์เป็นรัฐที่ปกครองโดยกษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด เช่น รัฐของญอลูต นบิตา วูด และนบิสุไลมาน (อัลนัมล 27:22-24, 27 และอัลสะบะอ 34:14)
2. ระบบคณะ รัฐที่ปกครองโดยคณะ ในโองการอัลกุรอาน คือ การปกครองในสมัยนบีนุฮ และสมัยของนบิซุอัยบ (หุด 11:25-32 และ 40-44)
3. ระบบเผด็จการ ตัวอย่าง คือกษัตริย์ นัมรุตในสมัยนบิอิบรอฮีม (อัลเกาะศ็อส 28:27-33, อัลบะเกาะเราะฮ์ 2:54-58) อีกหนึ่งคือสมัยฟาโรฮ มีการปกครองที่อธรรมและโหดเหี้ยม

⁵ Abul Rahman Abul Kadir Kurdi, The Islamic State: Study Based on the Islamic Holy Constitution, (London: Mansell Publishinh, 1984), p.

คุณลักษณะการปกครองในอิสลาม⁶

การปกครองอิสลามมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. รัฐอิสลามถูกสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานของความสำนึกในอิสรภาพและชัยชนะของประชาชาติอิสลาม อิสรภาพในความหมายที่แท้จริงคือเพื่อเป็นการสนองตอบในหน้าที่ของความเป็นตัวแทนของอัลลอฮ์(เคาะลีฟะฮ์)บนหน้าแผ่นดินคือการปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งอิสลาม

2. อำนาจเด็ดขาดที่แท้จริงเป็นของอัลลอฮ์(ซบ)ขณะที่มนุษย์นั้นเป็นผู้ที่รักษาอามานะฮ์ (หน้าที่ความรับผิดชอบ) ดังกล่าว ส่วนคอลลีฟะฮ์เป็นส่วนหนึ่งของประชาชาติอิสลามทั้งหมด ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยผ่านคณะอัลชฮัลล์ วัลอักด์

3. ชูรอเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการปกครองอิสลาม โดยจะดำเนินตามแนวทางที่อัลกุรอานและอัซซุนนะฮ์กำหนดรูปแบบของชูรอไว้

4. คำตัดสินและการดำเนินการในการปกครองนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ขณะเดียวกันประชาชนเองจะต้องไม่ตามอารมณ์ของตนเองเป็นหลัก แต่จะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามข้อกำหนดของบทบัญญัติแห่งอิสลาม

5. ประชากรของรัฐอิสลามประกอบด้วยผู้ที่มีความมั่นใจในแนวคิดและนโยบายต่างๆของรัฐ ประชาชนที่มีไม่มุสลิมก็สามารถที่จะเป็นประชากรของรัฐอิสลามได้ เพียงแต่พวกเขาจะต้องยอมรับในระบอบการปกครองของอิสลามด้วย

6. การสร้างรัฐอิสลามนั้นจะวางอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาและความมั่นใจ ตลอดจนหลุดพ้นจากข้อผูกมัดทางตระกูล สภากฎุมิศาสตร์ สีผิว ธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น ขณะเดียวกันยังให้ความสำคัญในเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความรักใคร่

7. รัฐอิสลามให้ความสำคัญต่อการยึดมั่นในจริยธรรมอันสูงส่ง มิใช่ยึดมั่นต่อการเมือง การเมืองเป็นเพียงเครื่องมือของมนุษย์ในอันที่จะให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมือง แต่มิใช่เครื่องมือของการเมือง ทรานนั้นจริยธรรมที่สูงส่งจะถูกกลืนหายไป อีกทั้งมนุษย์ยังถูกรอบงำโดยอารมณ์ใฝ่ต่ำและจริยธรรมที่ต่ำทราม จนทำให้รัฐเต็มไปด้วยความอธรรมอย่างที่เรพบเห็นในทุกวันนี้

8. หน้าที่ของรัฐอิสลามจะครอบคลุมทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ คือ อะมร์มะฮอรูฟ (ส่งเสริมในการทำ ความดี) และนะฮีย มุงกัร (ห้ามปรามการกระทำชั่ว) นั้นก็หมายถึงหน้าที่ทั้งสองประการที่จะต้องดำเนินไปด้วยกัน มิใช่จะเลือกกระทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง

9. คุณค่าที่สำคัญที่สุดคือ ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนส่งเสริมให้กระทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว

10. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนมิใช่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนงานกับนายจ้าง แต่ประชาชนก็มิได้รับความอิสระในการทำการกระทำใดๆ ตามใจชอบ ผู้ปกครองมีหน้าที่และความรับผิดชอบอัน

⁶ Abul A'la al Maududi, *Op.Cit.* pp. 86-87.

เป็นสิทธิของประชาชน ขณะเดียวกันประชาชนก็มีหน้าที่และความรับผิดชอบอันเป็นสิทธิของผู้ปกครอง เช่นเดียวกัน

ผู้นำรัฐตามแนวคิดอิสลาม

ผู้นำรัฐอิสลามท่านแรกคือท่านศาสดามุฮัมมัด ท่านได้ปกครองด้วยการยึดถือโอองการที่ได้ประทานลงมาโดยอัลลอฮ์เป็นระยะๆ ทุกคำพูด การกระทำ การยอมรับของท่านล้วนยึดถือวะฮยูของอัลลอฮ์และปราศจากความอ่อนแอที่มานับทอนความเป็นศาสดาของท่าน⁷

เคาะลีฟะฮ์รูปแบบผู้นำอิสลามหลังศาสดา

เคาะลีฟะฮ์

เคาะลีฟะฮ์เป็นคำภาษาอาหรับมาจากรากศัพท์ว่า เคาะละพะ แปลว่าผู้แทน ในที่นี้หมายถึงผู้ที่มาแทนท่านศาสดามุฮัมมัดในการทำหน้าที่ทำนุบำรุงศาสนาและบริหารกิจการทางโลก⁸ ท่านอบูฮุรَيْرَةَ เล่าว่าท่านศาสดาได้กล่าวว่า “ชาวอิสรออีลนั้นถูกปกครองโดยนบี เมื่อคนหนึ่งเสียชีวิตลงก็จะมียี่สิบปีอื่นขึ้นมาแทน และแท้จริงแล้ว ไม่มีนบีอีกต่อไปหลังจากฉัน แต่จะมีเคาะลีฟะฮ์ และมีจำนวนหลายคน” พวกเขา (เศาะฮาบะฮ์) ถามว่า “แล้วท่านจะส่งอะไรแก่พวกเรา?” ท่านตอบว่า “ผู้เจ้าจงให้สัตยาบันต่อเคาะลีฟะฮ์ทีละคน จงให้สิทธิ (ให้ความรักดี) ต่อพวกเขา เพราะพระองค์อัลลอฮ์จะทรงสอบสวนพวกเขาในสิ่งที่พระองค์มอบให้พวกเขาดูแล” (บันทึกโดยอัลบุคคอรี, 19873268)

ศาสดาได้ปกครองสาธารณรัฐอิสลามมาตั้นะฮ์ได้ระยะหนึ่งท่านก็ได้จากโลกนี้ไปโดยมิได้แต่งตั้งผู้ใดเป็นผู้สืบทอดต่อจากท่าน แม้ท่านศาสดาจะจากไปแล้วประชาชาติมุสลิมวาญิบที่จะต้องมียี่สิบปีขึ้นมาแทนทั้งนี้เพื่อให้ความเป็นผู้นำของประชาชาติอิสลามทั้งในทางศาสนาและทางโลกสามารถดำเนินต่อไป ขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์(ซบ) ที่ให้มนุษย์รักษาความยุติธรรม ท่านอบูบักร์ อัศคิติกได้กล่าวไว้ว่า “จงรู้ไว้เถิดว่า มุฮัมมัดได้เสียชีวิตแล้ว ดังนั้นจะต้องมีใครสักคนเป็นผู้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนานี้”⁹

ท่านเมาดูดีได้อธิบายสาเหตุที่ท่านศาสดามีได้แต่งตั้งผู้ที่จะสืบทอดการปกครองต่อจากท่าน ว่ามีเหตุผลดังนี้ คือ¹⁰

1. ท่านศาสดาไม่ได้กำหนดให้ตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ผูกมัดอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะให้อยู่ในมือหรือการตัดสินใจของประชาชาติอิสลามที่จะคัดเลือกบุคคลที่ดีที่สุดในกลุ่มพวกเขา
2. ด้วยวิธีนี้ท่านได้ส่งเสริมให้มีการเลือกผู้นำโดยวิธีการชูรอ โดยเฉพาะการเลือกตั้งเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในประวัติศาสตร์อิสลาม

⁷ Harun bin Taib, *Op.Cit.* p. 33.

⁸ Ghaib Abd al-Kafi, *Op.Cit.* p. 82.

⁹ A. Hasjmy, *Di Mana Letaknya Negara Islam* (Singapura: Pustaka Nasional, 1970), p. 160.

¹⁰ Abul Ala Al Maududi, *Op.Cit.* p. 111.

3. ท่านศาสดายังกำหนดระบบการคัดเลือกอย่างหนึ่งคือ ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งไม่สามารถที่จะเสนอตัวเองหรือทำการเจรจาต่อรอง

4. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งจะต้องเป็นคนที่ดีที่สุดและเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมที่สุดในบรรดาประชาชาติอิสลาม เคาะลีฟะฮ์เป็นสมญานามที่ให้แก่มุขมนตรีที่ขึ้นมาแทนท่านศาสดา นามนี้เกิดจากข้อวินิจฉัยของเหล่าเศาะหาบะฮ์โดยยึดอัลกุรอานและซุนนะฮ์ อุบัยด์เป็นผู้ที่ขึ้นมาดำรงตำแหน่งดังกล่าว เคาะลีฟะฮ์จะทำหน้าที่จัดการรัฐโดยทั่วไปเหมือนกับที่ท่านศาสดาได้ทำแต่จะต่างจากรอซูลคือเขาไม่ได้รับวะฮยูจากอัลลอฮ์

คำเรียกผู้นำในโลกมุสลิมอื่นๆ

อะมีร์ อัลมุมินีน

คำนี้ใช้ครั้งแรกในสมัยท่านอุมัร อัลค็อฎฏอบ นับเป็นสมญานามที่สองที่ใช้เรียกผู้นำอิสลาม คำว่าเคาะลีฟะฮ์นั้นได้ใช้เรียกท่านอูบัยด์ซึ่งหมายถึงผู้ที่มาแทนท่านรอซูล ส่วนอะมีร์ อัลมุมินีนนั้นมีที่มาจากกรณีที่เศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งในสมัยของท่านอุมัรได้เดินทางกลับมาถึงนครมาดีนะฮ์ เขาได้เอ่ยถามว่าอะมีร์อัลมุมินีนอยู่ที่ไหนนับแต่นั้นมาท่านอุมัรจึงได้รับการเรียกว่าอะมีร์ อัลมุมินีน

ความต่างระหว่างคำว่าเคาะลีฟะฮ์และอะมีร์ อัลมุมินีน คือ เคาะลีฟะฮ์นั้นจะมีความโดดเด่นในเรื่องของทางศาสนามากกว่าหน้าที่ทางโลก แต่ในขณะที่อะมีร์ อัลมุมินีนค่อนข้างจะเน้นทางโลกมากกว่ากิจการทางศาสนา¹¹

อิหม่าม

นอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสมญานามที่ใช้เรียกผู้นำรัฐยังมีอีกชื่อเรียกคือ อิหม่าม สมญานามนี้มาจากที่นักวิชาการด้านฟิกฮ์ของชีอะฮ์มอบให้ท่านอาลี บินอบีฏอลิบซึ่งเป็นคุลาพะอรรอซีดีนท่านที่สี่¹² และในอัลกุรอานก็ได้เรียกผู้นำทางการเมืองการปกครองโดยใช้คำว่าอิหม่ามเช่นกัน คือในโองการอัลกุรอาน ซูเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ 2:124 ความว่า **“พระองค์ทรงตรัสว่า แท้จริงข้าได้แต่งตั้งเจ้าให้เป็นผู้นำสำหรับมวลมนุษยชาติ”** ซึ่งสำหรับชาวชีอะฮ์แล้วผู้ที่มีสิทธิชอบธรรมในการเป็นผู้นำรัฐต่อจากท่านนบีคือท่านอาลีเท่านั้น และคำนี้ก็ค่อนข้างสื่อความหมายในลักษณะที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนามากกว่าทางโลก และระบบนี้ให้ความสำคัญกับท่านอาลี บินอบีฏอลิบและทายาทของเขาในฐานะของผู้นำรัฐอิสลามเท่านั้น¹³

¹¹ Zainal Abidin Ahamd. *Op.Cit.* p. 42.

¹² Harun Taib. *Op.Cit.* p. 40.

¹³ Zainal Abidin Ahmad. *Op.Cit.* p. 49.

สุลต่าน

คำเรียกสุลต่านต่อผู้นำรัฐในอิสลามนี้จะเรียกกันในสมัยการปกครองของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ซึ่งจะมีคุณลักษณะเช่นเดียวกับระบบกษัตริย์ เช่นสุลต่านฮารูน อัลเราะซิด และท่านอัลมาวรัตีย์ก็ได้ใช้ระบบที่เรียกว่า ซุลฏาะนาตในหนังสืออันมีชื่อเสียงของท่านอย่าง อะฮกาม อัศสุลฏอนียะฮ์เรียกผู้นำรัฐ

Prince of Songkla University
Pattani Campus